

At være dansker eller ikke være dansker

– om socialisering og identitetsdannelse

Når man diskuterer indvandrernes og efterkommernes tilknytning til det danske samfund, er det oplagt at beskæftige sig med det enkelte individs socialisering og en deraf følgende identitetsdannelse. Socialisering handler om, hvordan det enkelte individ tilegner sig de værdier, der er gældende for den kultur, man forsøger at blive en del af. Det er en del af socialiseringen, at individet tilegner sig sociale normer, roller og værdier.

En norm er en adfærdsregel eller en forventning til adfærden. Normer regulerer dermed den måde, vi opfører os på. Der er skrevne og uskrevne regler, som udtrykker forventninger til, at vi opfører os på en bestemt måde.

I samfundet bliver man socialiseret ind i nogle roller – det kan være rollen som far, lærer eller bestyrelsesformand. Rollen er betegnelsen for de forventninger, man har til den pågældende position.

Hvordan opfører man sig i Danmark? Hvilke værdier er gældende for det danske samfund? Det er bl.a. svarene på disse spørgsmål, det enkelte individ skal tilegne sig gennem en socia-

liseringsproces. Man kan sige det på den måde, at den enkelte indvandrer eller den enkelte efterkommer tilegner sig en „kulturel kode“, som er gældende i det omkringliggende samfund. Socialisering i forhold til etniske minoriteter handler altså om, hvordan individer fra disse grupper forholder sig til og tilegner sig de normer og værdier, der er gældende i det danske samfund. Der kan være tale om normer og værdier, der kan vedrøre alt lige fra synet på familien, arbejdet og kønsroller til det politiske medborgerskab, demokrati osv.

For etniske minoriteter betyder det, at socialiseringsfasen ofte resulterer i, at de skal tilegne sig normer og værdier, der repræsenterer en kultur, der kan virke fremmedartet på dem. Socialiseringsprocessen kan derfor let blive udfordrende, grænseoverskridende og problematisk for de etniske minoriteter.

Identitetsdannelse – et resultat af socialiseringen

Identitet handler om, hvordan man er relateret til andre mennesker. Hvad er det, der kendetegner det enkelte individ i forhold til andre? Identitet giver det enkelte individ en opfattelse af,

Identitet betyder enhed eller lighed. Individets identitet opstår, når vi sorterer indtrykkene fra medmennesker, medier o.lign. Med udgangspunkt i disse indtryk, som netop er et resultat af socialiseringen, danner individet sig en opfattelse om ligheder og forskelle mellem sig selv og andre – man får en identitet.

hvem man er lig med, og hvem man er forskellig fra. At positionere sig i forhold til andre er en markant del af det at skabe sig en identitet. Identiteter skabes dermed via sociale kategorier. Med udgangspunkt i de sociale kategorier forsøger det enkelte individ at strukturere sin omverden og skabe mønstre af ligheder og forskelle. At være „dansk“ eller at være „gymnasieelev“ betyder, at man tilhører en social kategori, hvor man kan fokusere på det, man har til fælles og dermed komme til at stå i modsætning til dem, der ikke er danske eller ikke er gymnasieelever. Dermed er man godt i gang med at skabe sig en identitet. Et menneske, der lever i det senmoderne samfund, skal forholde sig til mange forskellige sociale kategorier.

Ved en social kategori består man en kategorisering, der indebærer en gruppering af emner, der har en række elementer til fælles og dermed også en vis lighed med hinanden.

Socialiseringen handler om at indlære de vigtigste sociale kategorier, der er en karakteristisk del af den kultur, man forsøger at blive integreret i. Derfor er det relevant at beskæftige sig med, hvilke rolle de sociale kategorier spiller for de etniske minoriteter. Hvem er det, de etniske minoriteter føler sig i værdifællesskab med, og i hvor høj grad føler de sig ulig med etniske danskere og de værdier og normer, som de repræsenterer?

Identiteter er konstruerede. Det betyder, at de er dynamiske. De kan ændre sig med tiden, og det er heller ikke givet på forhånd, hvordan

den konkrete socialiseringsproces og den deraf følgende identitetsdannelse vil komme til at foregå i praksis. Identitet handler om:

- ens selvforståelse – altså en personlig identitet.
- hvordan andre mennesker ser på en – altså en social identitet.

Identitet handler både om, hvordan man ser sig selv og hvordan andre ser på én. Når man beskæftiger sig med etniske minoriteters socialisering i det danske samfund, er det oplagt både at forholde sig til, hvordan f.eks. den enkelte indvandrer betragter sig selv i forhold til det at leve i Danmark, og at beskæftige sig med den sociale identitet – dvs. hvordan f.eks. etniske danskere eller majoriteten forholder sig til de etniske minoriteters tilegnelse af normer og værdier i samfundet. Et godt eksempel på den sociale identitet i forhold til etniske minoriteter ser man, når politikere påpeger, at sprogtilegnelse og kendskab til den danske kulturarv er væsentlige aspekter ved en socialiseringsproces i det danske samfund. Omgivelserne stiller nogle krav med udgangspunkt i nogle overvejelser om en social identitet.

Samtidig bør man være opmærksom på, at der selvfølgelig findes nogle kulturforskelle, men kulturforskellenes betydning er afhængig af det enkelte individs konkrete rødder. Hvordan man er blevet opdraget, har stor betydning for, hvilket syn man har på kønsroller, og her er der mange forskellige bud blandt etniske minoriteter ligesom danske unge bliver opdraget med forskellige bud på kønsrollerens betydning. Man skal være opmærksom på, at det kan være en ret træg proces, når de grundlæggende opfattelser, som man er socialiseret ind i, skal ændres. Når vi diskuterer integration i Danmark, er der ofte en tendens til at diskutere problemet ud fra den betragtning, at nydanskerne meget hurtigt bør assimileres og dermed blive rigtige danskere. I den diskussion er det meget sjældent, man hører, at der er tale om en meget lang proces. Der er forskere, der påpeger, at det tager hen

Socialisering handler bl.a. om internalisering af konsroller.

ved tre generationer eller godt 60 år, før nye danskere er fuldt ud integrerede. Men det ændrer ikke ved det faktum, at vi alle står over for den udfordring, at vi hele tiden skal tilpasse os. Samfundets normer og værdier er ikke statiske – de ændrer sig hele tiden. Også det „danske syn“ på kønsroller og familielivet ændrer sig hele tiden.

Identitetsdannelse i det senmoderne og det traditionelle samfund

Der er gennem de seneste årtier sket en markant ændring i de betingelser, hvorunder identitetsdannelsen foregår. Der er forskel på de betingelser, som det senmoderne individ vokser op med og betingelserne for det individ, der er opdraget i det traditionelle samfund. Flere sociologer påpeger, at det senmoderne samfund i højere grad er karakteriseret ved den hastighed,

som forandringerne foregår med. I det senmoderne samfund spiller traditionerne en langt mindre betydningsfuld rolle. Det enkelte individ er ikke længere i nær samme grad bundet af traditionen. Der er „frit valg“ på alle hylder i forhold til valg af f.eks. arbejde og ægteskab. Det er derfor, at mange sociologer påpeger, at et af de væsentligste kendetegn ved det senmoderne samfund er den øgede individualisering og en øgede aftraditionalisering. Mennesket i det traditionelle samfund har allerede „fået historien om sig selv fortalt“. Med det hentydes der til, at det enkelte individ i høj grad er styret af nogle traditioner, der umiddelbart virker uforanderlige og naturlige. Tidligere satte man groft sagt ikke spørgsmålstegn ved, om noget kunne være anderledes. Livet var styret af de handlemuligheder, som var givet på forhånd. Var man den ældste søn på en gård, skulle man selvfølgelig overtage gården og giftes med nabos datter. Man kan sige, at man i langt højere grad end i dag var født ind i en bestemt plads i samfundet. Valgmulighederne var små. Andres

Forskelle mellem det traditionelle og det senmoderne menneske

Det traditionelle menneske	Det senmoderne mennesket
„Historien om en selv er allerede fortalt“	„Man fortæller selv historien om sig selv“
Traditionalisering	Aftraditionalisering
„Uforanderlige“ normer og værdier	Foranderlige normer og værdier
Få valgmuligheder for den enkelte	Mange valgmuligheder for den enkelte
Fællesskabsorienteret	Individorienteret

forventninger til én var store. Det var bestemt, eller det lå i kortene, hvad der skulle ske. Det er derfor, man kan sige, at „historien om en allerede var fortalt“.

I dag er det nærmest utænkeligt at leve under sådanne vilkår. For det senmoderne individ er det vigtigt, at man kan „fortælle sine egen historie“. Det senmoderne menneske vil ikke styres af traditioner. Derimod er der fokus på valgmulighederne. Man ønsker selv at vælge alt lige fra erhverv og ægtefælle til livsholdninger.

Det betyder også, at vores syn på fællesskabet har ændret sig i det senmoderne samfund. Man kan sige, at der er sket en forskydning, således at det senmoderne individs fokus på individet og det individuelle i praksis kommer til at indebære et opgør med traditionerne. Der er fokus på det enkelte frie individs mange valgmuligheder. Konsekvensen bliver dog også, at det senmoderne individ føler sig mindre tryk. Der mangler tryghed, fordi fællesskabet ikke er givet på forhånd. Det er netop i fællesskabet, at man har mulighed for at føle sig tryk og veltilpas.

Når dobbeltsocialiseringen bliver en del af integrationen

Traditionelt har man inden for sociologien opereret med begreberne primær socialisering og sekundær socialisering, når socialiseringsprocessen skulle forklares. Primær socialisering er den grundlæggende form for socialisering, der som udgangspunkt foregår i individets første år og bliver varetaget af primært den nære familie. Anderledes er det med den sekundære

socialisering. Den hentyder til den socialisering, der foregår, efterhånden som individet bliver påvirket fra flere sider. Der er med andre ord tale om den socialisering, der foregår i institutioner, i skolen, via medierne, i foreningerne osv.

Med fremkomsten af det senmoderne samfund og den dertilhørende velfærdsstat er det karakteristisk, at der ikke længere er en skarp opdeling mellem den primære og den sekundære socialisering. I det senmoderne samfund er det normen, at begge forældre har et arbejde. Det betyder, at langt de fleste forældre benytter sig af velfærdsstatens muligheder for børnepasning. Selv i barnets første år får „den sekundære socialisering“ stor betydning for barnets opvækst. En stor del af identitetsdannelsen kommer med andre ord til at foregå i institutioner. Dette hænger også godt sammen med, at et af de karakteristiske træk ved det senmoderne menneske er, at det enkelte individ i dag lever i forskellige sociale arenaer – man færdes med den største naturlighed i både familien, skolen, den lokale idrætsforening og på arbejdspladsen, samtidig med at medierne i dag spiller en langt større rolle i forhold til individets socialisering.

Sociologen Lasse Dencik har netop beskæftiget sig med, at der er to instanser i et barns hverdagsliv – hjemmet og de offentlige institutioner. Barnets opvækst foregår begge steder. Ifølge Dencik er der med andre ord tale om en *dobbelt-socialisering*. Der er tale om to instanser, der er meget forskellige – først og fremmest fordi der er meget forskellige forventninger til barnet. Konsekvensen af denne dobbeltsocialisering for barnet er, at det enkelte barn skal kunne veksle mellem de to instanser. Det enkelte barn skal

Grundlæggende forskelle mellem familie og daginstitution set fra barnets perspektiv

	Familien	Institutioner
Barnets sociale position	Unik Uerstattelig	Lige med andre Udskiftelig
Barnets sociale relationer	Private Gennemvævet af følelsesmæssige bånd	Offentlige Objekt for arbejde
Barn-barn forhold	Få, stabile Forskellige aldre	Mange, skiftende Samme aldersgruppe

Lasse Dencik (2005): „Mennesket i postmoderniseringen“, Billesø & Baltser s. 23.

evne at kombinere de to instanser, hvis der skal skabes et sammenhængende liv for barnet.¹

Lars Dencik har i den forbindelse udarbejdet ovenstående skema, der kan være med til at illustrere forskellen mellem den socialisering, der foregår i familien, og den socialisering, der foregår i forskellige offentlige institutioner.

Det enkelte barn lever således et moderne liv i forskellige sociale verdener. Hvor børnene i institutionerne primært er objekter for de ansattes arbejde, er barnet snarere et subjekt i de familiære sammenhænge, hvor man i langt højere grad er følelsesmæssigt involveret. Netop de følelsesmæssige aspekter indebærer, at barnet bliver uerstattelig i familien, hvorimod et barn i institutioner kan erstattes med et andet barn.

De etniske minoriteter og dobbeltsocialiseringen

I forhold til de etniske minoriteter bliver denne dobbeltsocialisering interessant, da der her let kan opstå problemer og paradokser. Børn af etniske minoriteter vil måske opleve, at der er markant forskel på de herskende normer og værdier i hjemmet og de normer og værdier, som barnet bliver konfronteret med i skolen, i medierne osv.

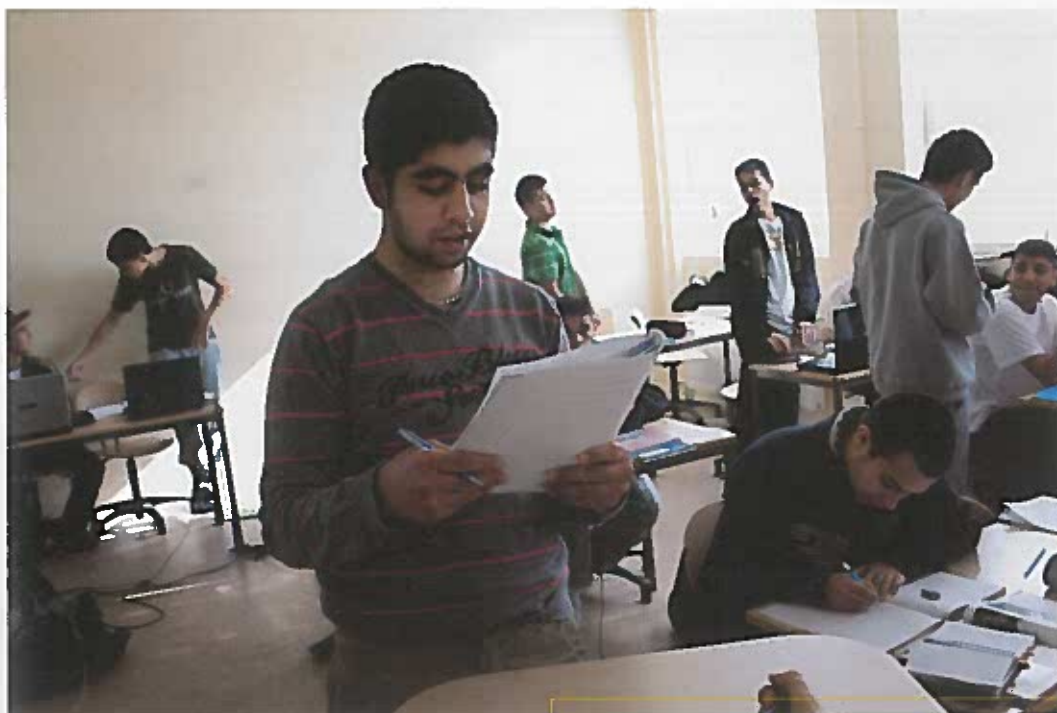
Netop fordi mange af de etniske minoriteter er socialiseret ind i en kultur, der ofte har en del traditionelle træk, så kan der let opstå en kon-

flikt mellem værdier baseret på det traditionelle samfund og så værdier, der er kendetegnende for et moderne og sekulariseret samfund. Unge indvandrere, der vokser op her i landet, er ofte fanget mellem to kulturer. På den ene side er de vokset op i et hjem med et bestemt sæt af værdier, og på den anden side bliver de socialiseret ind i et nyt sæt af værdier, når de får deres gang i daginstitutioner og skoler. I det ene tilfælde er alt besluttet på forhånd, idet traditionen eller religionen fastlægger nogle rammer, hvorunder livet leves, hvorimod det moderne samfund er karakteriseret ved det enorme fokus på den individuelle frihed. Der kan let opstå en konflikt mellem en kultur, der tager udgangspunkt i tradition og autoritetstro og så det liberale vestlige samfund med dets fokus på det enkelte individs selvstændighed.

Ofte vil forældrene have svært ved at forberede børnene på, hvad der venter dem, da de ikke selv i tilstrækkelig grad kender sproget eller er fortrolig med de herskende normer og værdier. Barnet vil derfor ofte stå mere eller mindre alene med de problemer og dilemmaer, der opstår.

Antropologen Yvonne Mørk er i relation til dette inde på, at unge, der tilhører en etnisk minoritet, vokser op i både en jeg-kultur og en vi-kultur. I institutionerne og i skolen møder de unge en jeg-kultur, hvor der er fokus på det at blive selvstændige individer, hvorimod de i hjemmet møder en vi-kultur, hvor der er fokus på familielivet. Et fokus, der bl.a. er med til at tilside-sætte individuelle forventninger. Det gælder om familiens ve og vel. Traditioner, der undertiden

1. Lasse Dencik (2005): „Mennesket i postmoderniseringen“, Billesø & Baltser s. 21 ff.

Skolelivet kan være udfordrende for etniske minoriteter – den er en vigtig del af etniske minoriteters dobbeltsocialisering.

forstærkes af religion, spiller som oftest også en større rolle i vi-kulturer end i jeg-kulturer. Mange vi-kulturer vil betragte „den danske måde at være ung på“ som et svigt, hvor den unge overlades til sig selv. Her kommer konflikten mellem senmoderniteten og det traditionelle igen tydeligt frem. Etniske minoritetsunge er både en del af en jeg-kultur og en vi-kultur, og de skal i deres dagligdag forsøge at finde måder at håndtere de konfliktområder, der kan opstå.²

Unge mennesker tilhørende etniske minoriteter er dermed fanget i følgende kulturelle forskelle forårsaget af dobbeltsocialiseringen.

2. Yvonne Mørck (1998): „Bindestregs-danskere – Fortællinger om køn, generationer og etnicitet“, Forlaget Sociologi, s. 204 ff.

Det viser sig, at unge i deres opvækst og under deres uddannelse bevæger sig i flere verdener. Det betyder også, at unge fra de etniske minoriteter let kan komme i en ubehagelig loyalitetskonflikt mellem „det danske liv“ på den ene side og familien på den anden side. Konkret kan det betyde, at forældre på den ene side ofte har et ønske om, at deres børn skal tage en uddannelse, men at de på den anden side ofte sætter spørgsmålstegn ved, om børnene i så høj grad skal „vestliggøres“. I forhold til gymnasieforbøbet kan det f.eks. få den konsekvens, at forældrene kan have svært ved at se, at unge skal deltage i

Jeg-kultur	Vi-kultur
Modernitet	Traditionalitet
Individ	Familie
Individualistisk forståelsesramme	Kollektivistisk forståelsesramme
Alders- og kønsbestemt adfærd er udvisket	Alders- og kønsbestemt adfærd

Med indvandrere som forbillede

Frederik von Sperling, sociolog og projektleder, Berlingske Tidende d. 24/4 2009 (uddrag)

På et lokalcenter i Århus bliver beboerne vækket midt om natten for at blive vasket. Og vi mindes Tokanten, hvor ældre blev hevet langs gulvet og kaldt „gamle fjolser“ og derefter lagt i seng med en daggammel ble. Listen med overmedicinering, manglende rengøring og omsorgssvigt er lang i Danmark.

Den tyske filosof Jürgen Habermas taler om samfundets opdeling mellem et system og en livsverden, hvor det er systemets opgave (staten) at aflaste mennesker, så de kan leve frit som kvinder, mænd, etniske grupper, spejdere, hiphoppere, familier, nationale fællesskaber. Men ifølge Habermas er systemerne blevet så effektive igennem det 20. århundrede, at deres gnidningsfrie og rationelle logik har forblændet os. Vi overlader derfor snart sagt alle opgaver til systemerne, hvilket leder Habermas til sin berømte formulering om 'systemernes kolonisering af livsverdenen'. Vores senmoderne karrieretrip, storbyferier og selvrealisering har fået os til at efterlade den følelsesmæssige omsorg for de ældre familiemedlemmer hos staten. Egentlig omsorg kan nemlig kun lykkes igennem de nære relationer, som familie, venner, besøgsvenner osv. Her kender man hinandens historie, venner og tankegang og kan derigennem referere til hinanden som hele mennesker og være de følelsesmæssige spejl på hinandens hverdag og levede liv.

Det handler ikke om velfærdsstatens udvikling, som særligt siden 60'erne har bidraget til en frisætning af særligt kvinderne. Systemet af børnehaver, vuggestuer, plejehjem og hjemmehjælp har aflastet familien og dermed frigjort

kvinderne fra husholdningen og muliggjort hendes entre på arbejdsmarkedet. Dermed er den patriarkalske familiestruktur blevet undergravet, og vi er meget tæt på en total ligestilling.

Nu ligger der en salig historisk pointe i det forhold, at startskuddet på kvindefrigørelsen i 60'erne lød samtidig med starten på indvandringen fra en generelt set traditionel kønskultur. De seneste 30 år har den etnisk germanske befolkning med protestantisk trosoverbevisning således delt historie med arabere, tyrkere og persere, overvejende af muslimsk kulturtradition, der i høj grad har organiseret familien omkring en stærk mand. En kultur, der naturligvis også opretholdes af kvinderne, som ofte nyder de huslige gerninger og i øvrigt synes, at den protestantiske køns-moral er lovligt frimodig, at de unge drikker for meget alkohol, og at man gerne må være over 15, før man klæder sig seksuelt. Med andre ord, langt fra den danske kønskultur.

Men nu er familie meget andet end køn. En stærk familie kan i mange tilfælde godt strukturere sig omkring to kvinder, en far og en tante og en mormor eller noget helt tredje, og sat på spidsen, så er det arbitrært, at mange muslimske familier har manden i centrum. Familiens grundlæggende pointe er, at alle medlemmerne deler en omsorgsfuld, intim og privat struktur, hvor man udveksler moral, normer og samvær, som gør, at alle medlemmer af denne familie føler sig inkluderet og ikke er ensomme og isolerede.

Private venskabelige relationer til indvandrefamilier kan hjælpe den på vej.

det gymnasieliv, der ligger ud over det strengt faglige. I hvor høj grad det hører med til at gå i gymnasiet, at man deltager i f.eks. festerne. Det er et oplagt diskussionsemne i mange indvandrerhjem, hvor de unge står over for nogle vanskelige forhandlinger.

En anden konsekvens af etniske minoritetsunges dobbeltsocialisering er, at forholdet mellem

generationerne kommer til at „vende på hovedet“. Man kan af og til opleve, at det er søskende, der henter deres mindre søskende i børnehaven, fordi ældre søskende er bedre end forældrene til at kommunikere på dansk og dermed har lettere ved at indgå i en dialog med personalet i børnehaven. På grund af børnenes socialisering er de pludselig ikke afhængige af forældrene. Man ser

endda, hvordan børnene hjælper forældrene, når de skal i kontakt med f.eks. det offentlige system. Dette kan i sig selv blive problematisk for kulturer, hvor der bliver lagt vægt på forældrenes og specielt faderens unikke status. En konsekvens kan være, at børnene sætter spørgsmålstejn ved den faderlige autoritet.

Dobbeltsoialisering – problematisk eller hvad?

Der bliver ofte fremhævet, at unge indvandrere vil have svært ved at håndtere den konflikt, der kan opstå mellem de to miljøer eller to kulturer. Det er muligt, at mange unge indvandrere kommer til at opleve denne konflikt, og det er muligt,

at mange unge indvandrere kan have svært ved at overleve denne konflikt, men det er også vigtigt at understrege, at man ikke skal tage denne konflikt for givet. For mange unge indvandrere vil det ikke være et problem. Man kan sagtens forestille sig, at unge indvandrere eller efterkommere agerer „kode-eksperter“, der kan håndtere de forskellige krav, der stilles i forskellige situationer. At leve i en globaliseret verden indebærer netop, at vi skal udvikle os til at blive kodebyttere. Det senmoderne menneske skal netop kunne håndtere det at bytte kulturel kode. Det at kunne håndtere dette, er en kompetence, der fokuseres meget på i dag.

Der er ingen tvivl om, at familien har en vigtig rolle at spille i forbindelse med identitets-

De flittige Fatima'er

Fyens Stiftstidende d. 23/1 2011 (uddrag)

På mindre end en generation er det lykkedes døtre af indvandrere og flygtninge at opnå de muligheder, danske kvinder har kæmpet for i over hundrede år. De bryder med sociale klasser, kønsroller og kulturelle traditioner og stormer frem i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet.

I årevis er de blevet udstillet som undertrykte og tilbagestående i forhold til deres blonde og blåøjede medsøstre. Men mens medier og politikere har haft travlt med at tegne skræmmebilleder og råbe højt om indvandrerkvindene, har en helt ny generation af flittige Fatima'er knoklet derhjemme med lektierne.

Aldrig før har så mange fået del i studenterhuerne, universitetsgraderne og de gode job på arbejdsmarkedet som netop nu.

„Kvinderne rykker, og der er virkelig sket noget her,“ siger Anika Liversage, der står bag flere rapporter om etniske minoriteter og uddannelse på SFI, Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

„Mens det i 1996 var cirka hver tiende kvindelig indvandrer og efterkommer, der gik på en videregående ud-

dannelse, var det 10 år senere cirka hver fjerde, der fulgte et studium på et universitet eller en anden højere læreanstalt.

Drengene derimod halter langt efter. Et faktum, der kan tilskrives både kulturelle traditioner og det danske uddannelsessystem. Med andre ord sidder pigerne ofte derhjemme, hvor lektierne kan være et frirum fra deres huslige pligter, mens drengene er langt mere udadvendte. De er sammen med vennerne, spiller fodbold eller passer et fritidsjob. Når det ringer ind i skolen næste morgen, er den stillesiddende undervisning igen til pigernes fordel, mens drengene ofte ender i en ballademagerrolle,“ fortæller Anika Liversage.

„Fælles for begge køn er dog en stærk tro på uddannelsens frigørende kraft. Og det har de seneste årtier løftet kvinderne gennem sociale klasser, kønskampe og kulturelle opbrud.

De uddanner sig endnu ikke så meget som etniske danskere, men med den samme sociale baggrund er indvandrerne klart mere uddannelsesmæssigt ambitiøse. Uddannelse vægtes højere i indvandrerfamilier, fordi det er noget, som forældrene typisk ikke har haft samme mulighed for,“ siger hun.

Mor i Vollsmose 'Jeg kunne aldrig finde på at tvinge min datter til at bære tørklæde'

Hana al-Khamri, Information d. 3/8 2010 (uddrag)

Det er en enorm udfordring for indvandrermødrene i Vollsmose at opdrage deres børn i en kultur, der er så anderledes end den, de selv kommer fra, beretter Informations Hana Al-Khamri i sin første reportage fra Odensebydelen Vollsmose

Hjemme hos Samia Mansour kører tv'et, da jeg træder ind i hendes lejlighed i Egeparken i Vollsmose. Det er stille ind på den arabiske nyhedskanal Al-Jazeera. „Her har de fleste arabiske familier arabiske tv-kanaler i deres hjem,“ fortæller Samia Mansour. Den ca. 50-årige kvinde er aktiv i lokalmiljøet i Vollsmose, mor til fire drenge og en pige, og så har hun fem børnebørn.

Samia Mansour kom til Danmark fra en palæstinensisk flygtningelejr i Libanon.

„Der er gode og dårlige ting at sige om den danske kultur – det kan jeg sige efter nu at have været her i 20 år. Danskerne savner i deres kultur de stærke bånd mellem familiemedlemmer, som vi har,“ siger hun.

Så banker det på døren, og Samia Mansour skynder sig at få sit tørklæde på hovedet, inden hun går ud og åbner.

Samia Mansour bar ikke tørklæde, da hun kom til Danmark, og hendes datter har nu valgt tørklædet fra.

„Jeg kunne aldrig finde på at tvinge hende,“ siger Samia Mansour, da hun er kommet tilbage.

„Det er hendes egen beslutning, og det er hendes far helt enig i.“

Dansk eller arabisk

At opdrage sine børn i en kultur og i et land som Danmark er en udfordring, når man kommer fra Mellemøsten, mener Samia Mansour. Især hvad angår drengene. „Jeg brød for en tid forbindelsen til en af mine sønner, da han giftede sig med en dansk pige,“ fortæller Samia.

„Det var ikke, fordi hun var dansk, at jeg var imod, at min søn tog hende som hustru. Det var, fordi jeg vidste, de ikke ville passe sammen,“ siger hun og tilføjer, at sønnen og den danske pige blev skilt efter et års tid. Efter Samia Mansours opfattelse har andengenerationsindvandrere

ikke nogen klar identitet, for de er hverken danskere eller arabere.

„Der er en høj skilsmisseprocent i arabiske indvandrerfamilier i Danmark,“ siger hun og fortæller, at to af hendes egne børn er fraskilte. „Det er, hvad der sker, når familier presser på for at få deres børn gift, mens de endnu er meget unge, helt ned til 16 år. Så er de slet ikke klar til at stifte familie.“ Rodløsheden får ofte familierne til at ty til det, de kender, mener Samia Mansour.

Hun vurderer således, at der udgår et pres fra mange muslimske familier for at lægge muslimske piger, som ikke tilslører sig, på is. Ofte kommer presset endda fra deres tilslørede medsøstre.

„Det har sociale grunde – det er for, at de skal kunne følge sig trykke i deres nærmiljø,“ mener Samia Mansour. Jamala, en unge kvinde med to børn, der oprindeligt stammer fra Libanon, er aktiv i en organisation, som forsøger at hjælpe Vollsmoses indvandrerkvinder til bedre integration. Også hun er opmærksom på de udfordringer, som de unge med indvandrerbaggrund står over for.

„De arabiske familier i Vollsmose klynger sig til den identitet, de tog med fra deres hjemland. Det ser vi hos de mange kvinder, som vælger at forblive husmødre.

Men de er nødt til at forstå, at situationen her i Danmark er en anden,“ siger hun.

„For de unge kan det også være meget svært at blive en del af det danske samfund.

Jeg kender for eksempel en ung pige, som har fortalt mig, at de aldrig ser danske tv-kanaler i hendes hjem. Det kan virke mærkeligt, men holdningen er, at alt, hvad der kommer i de danske tv-kanaler, er løgne og slemme ting,“ siger hun.

Den tid, vi lever i

Fathem Abdorhaman Said, mor med somalisk baggrund, nikker genkendende til problemstillingen: „At opdrage sine børn i Danmark er meget vanskeligt.

Økonomisk er vi trygge, men vi er meget bekymrede for, at vores børn skal miste deres religiøse tro i det her samfund,“ fortæller hun. „Nogle gange føler jeg, at jeg

opbygger værdier i mine børn, men at samfundet udenfor gør alt, hvad det kan for at rive det, jeg har opbygget, i stykker," tilføjer hun.

„Det danske samfund er meget anderledes end det, jeg kommer fra. Der er respekten for ældre mennesker større, men her i landet hører man, hvordan børn tiltaler deres lærer ved fornavn.

I min hjemkultur ville det være tegn på manglende respekt," siger Abdorhaman.

Hun er imidlertid opmærksom på, at det ikke nytter

noget at tro, hun kan opdrage sine børn, som var det i hendes egen barndoms Somalia.

„Drenge og piger bliver ofre for deres forældres indstilling til familieliv og kønsroller – fordi de søger at kopiere livsformen fra deres gamle hjem og overføre den til deres børns personlighed," siger hun.

„Men den slags vil aldrig fungere i Danmark. Vi er nødt til at lytte til, hvad profeten Muhammed sagde til sine tilhængere: 'Opdrag ikke jeres børn, som I selv er blevet opdraget, men gør det efter den tid, som børnene lever i.'"

dannelsen. Der er selvfølgelig en forskel på en traditionel fællesskabsorienteret familie, som man ser det hos mange etniske minoriteter, og en moderne individorienteret familie, som man finder det i Danmark. Der er forskel på muslimsk familieliv og dansk familieliv, men samtidig er det vigtigt, at man ikke antager en stereotyp opfattelse af forskellene mellem det etniske danske familieliv og det familieliv, som mange etniske danskere lever. Der findes også etniske minoriteter, der lever i moderne familier, og dermed er der ikke altid tale om et modsætningsforhold.

Identitet og det nationale fællesskabs betydning

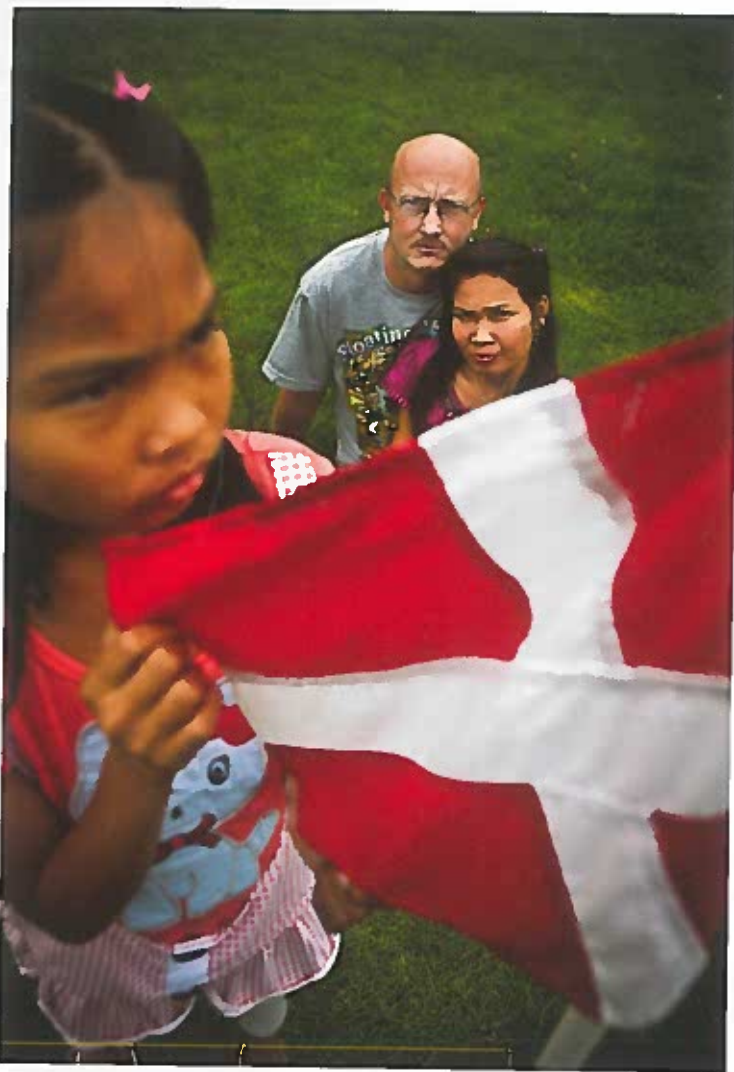
Når unge mennesker søger efter et fællesskab, skal det ses i lyset af, at fællesskaber giver trykthed. Når unge etniske minoriteter bliver aktive deltagere i f.eks. religiøse grupper, kan det netop ses i det lys. Her får de trykthed og et sikkert fundament.

Som tidligere nævnt er en væsentlig del af identitetsdannelsen, at individet identificerer sig med en gruppe, og dermed opstår der en vigtig følelse af at „være af den samme slags". Man deler noget eller har et værdifællesskab med de andre i gruppen. Man tilhører den samme sociale kategori. „Danskere" taler det samme sprog, men vi har som danskere også en ide om, at vi i høj grad deler fundamentale værdier og normer. Der er tale om et værdifællesskab, man bl.a. opnår,

fordi danskerne møder de samme dannelses- og uddannelsesinstitutioner som f.eks. skolen. Mange unge børn oplever, at de højst kan blive halvt eller lidt danske, fordi de støder mod en række nationalitetskriterier, som de ikke kan opfylde. Det drejer sig f.eks. om udseende, sprog og religion.

Nationer og etniske grupper er en slags „forestillede fællesskaber"³ – altså fællesskaber, hvis medlemmer aldrig vil komme til at lære hinanden at kende, samtidig med at de oplever sig som en del af det samme. Nationen er et „forestillet fællesskab", der ikke har et decideret afgrænset territorium. Man kan godt føle sig som værende dansker eller „leve som dansker", selv om man ikke befinder sig i Danmark – det gælder også for etniske minoriteter i Danmark. De kan selvfølgelig også føle sig som værende irakere og tyrkere, selv om de befinder sig i Danmark. Disse fællesskaber er dermed konstruktioner, der er skabt, og det er i høj grad medierne, der er med til at formidle et indtryk af et nationalt fællesskab. Det er bl.a. medierne, der får os til at føle os forbundet med mennesker, vi aldrig har mødt. Eller sagt på en anden måde, så er det oplagt at betragte det nationale fællesskab som en diskurs, der har sit eget nodalpunkt med en dertilhørende ækvivalenskæde.

3. Betegnelsen „forestillede fællesskaber" stammer fra nationalismeforskeren Benedict Anderson (f. 1936), der i 1983 udgav bogen „Imagined Communities".

Det nationale fællesskab er et „forestillet fællesskab” – et fællesskab med andre danskere, som vi ikke kender!

Laura Gilliam påpeger i relation til dette, at også blandt etniske minoriteter bliver identitetsdannelsen ofte koblet sammen med forestillingen om det nationale tilhørsforhold. Det fællesskab, der tager udgangspunkt i det nationale tilhørsforhold er helt grundlæggende – også når det handler om etniske minoriteter. Disse fællesskaber er i høj grad med til at konstruere forestillingen om nogle kulturelle ligheder internt i fællesskabet. Når forestillingen om den nationale identitet

spiller en markant rolle, så hænger det sammen med, at netop den sociale identitet bygger på en ide om at være forudbestemt. Man er dermed født et bestemt sted og ind i nogle bestemte sociale sammenhænge, og det er med til at forene individet med dette nationale fællesskab. Man kan med andre ord tale om, at vi i forhold til den nationale identitet har at gøre med en social kategori, som man næsten automatisk er en del af.⁴

Etniske minoriteter viser en stor interesse for at markere deres nationale identitet.⁵ Der er tale om en identitet, der i høj grad stammer fra hjemmet, og som er med til at strukturere den verdensorden, som de oplever. Identiteten forankres følelsesmæssigt i nationale værdier og forestillinger. Det indebærer, at børnene bliver placeret i et fællesskab, der nok er forestillet, men antager konkrete former. Der er

tal om en identifikation med et fjernt, men kendt territorium. I centrum for disse overvejelser er dog familien. Den nationale identitet er som oftest begrundet i, at den nationale identitet refererer til et „familie-vi”. Børnene føler herigennem tilknytning til et fællesskab og et hjemland.⁶

4. Laura Gilliam (2009): „De umulige børn og det ordentlige menneske”, Aarhus Universitetsforlag, s. 35 ff.

5. Laura Gilliam (2009): „De umulige børn og det ordentlige menneske”, Aarhus Universitetsforlag s. 236 ff.

6. Laura Gilliam (2009): „De umulige børn og det ordentlige menneske”, Aarhus Universitetsforlag s. 246 f.

Nationalstaten er ikke under afvikling – ikke lige foreløbig

Julie Hjerl Hansen, Information d. 19/4 2008 (uddrag)

De plejede at komme udefra og true med invasion. Men sådan er det ikke længere:

„Fjendebilledet for borgerne i en nation var tidligere folk udefra,“ forklarer nationalismeforskeren Benedict Anderson til Information: „Det kunne for eksempel være nabolandet, som man i lange perioder lå i krig med. Men det er vigtigt at forstå, at ingen nation på nogen betydningsfuld måde har tilføjet landområder til sit territorium de seneste 60 år. Derfor bliver de nationale grænser opfattet som urokkelige. Fjenden kommer ikke længere udefra, men i stedet dominerer frygten for at få frataget sin nation indefra. Tidligere hadede franskmændene tyskerne. I dag hader de algerne, selv om de i generationer har levet side om side med dem inden for de samme nationale grænser.“

Det er ikke tilfældigt, at Benedict Anderson vælger Frankrig som eksempel. Frankrig illustrerer nemlig en tendens, der har gjort sig gældende i mange europæiske lande. I efterkrigstiden var Frankrigs indvandrerpolitik – ligesom den danske – ekspansiv. Man manglede arbejdskraft, og franskmændene følte desuden, det var et nederlag ikke længere at have Europas største befolkning, så derfor åbnede man velvilligt grænseovergangene for immigranter. Den holdning til immigration har dog ændret sig. I 1974 blev der i Frankrig indført en officiel 'nul-immigrationspolitik', som skulle dæmme op for indvandringen fra blandt andet Nordafrika, i 90'erne vandt Jean Marie Le Pens nationalistiske parti, Front National, frem ved blandt andet at kræve, at tre millioner ikke-europæere skulle sendes hjem, og i dag er indvandring og integration stadig nogle af de vigtigste politiske emner på den franske dagsorden. Det samme gør sig gældende i Danmark og i mange andre europæiske lande.

„Jeg tror, at det, der skræmmer folk i for eksempel Frankrig, er, at integrationen af minoriteterne sker, om borgerne kan lide det eller ej. Mange af algerne i Frankrig har aldrig været i Algeriet, og det skræmmer franskmændene, at de bliver franske. De ville ønske, at algerne ville forblive anderledes“, siger Benedict Anderson.

Nationalisme er magt

Benedict Anderson vurderer, at der i Europa generelt er sket en højredrejning, hvor nationalistiske tendenser er vundet frem. Og han mener, at venstrefløjen må erkende, at de bærer en del af ansvaret:

„At store dele af befolkningen er flyttet til højre, skyldes altså også det demokratiske venstres fejltagelser. De partier, der tidligere tilhørte venstrefløjen, har været alt for svage på det her område. De har mistet magt til højrefløjen, fordi de ikke har haft nogle reelle alternativer, når det gjaldt indvandring og integration. De bærer en del af skylden for, at de nationalistiske partier er stormet frem på den måde, og det er en fiasko,“ siger han.

„Nationen giver dens befolkning en følelse af evigt liv, og det er en meget stærk kraft i en tid, hvor de fleste mennesker ikke har stærke religiøse følelser. Ideen om, at nationen vil fortsætte og bestå i det uendelige, er en slags trøst. Danskerne kan tænke, at når de dør, så vil Danmark fortsætte med at bestå,“ siger han og fortsætter:

„De politiske ledere er klar over, at følelsen for nationen er en magtfuld størrelse. Især i dag, hvor de tidligere skarpe politiske skel mellem venstre og højre er ved at falme, og hvor forskellen mellem politiske partier er så lille. Det at tale som partileder er derfor ikke længere nødvendigvis noget, der får befolkningen til at lytte. Men hvis man opkaster sig selv til at tale på vegne af nationen, så ligger der pludselig en helt anden magt bag ens ord.“

Kanon er statslig propaganda

I Danmark har politikere også indset, at nationalisme kan være et nyttigt redskab. Regeringen har som bekendt udgivet en kulturkanon, som skal „lære os om det, vi kommer fra“, og en demokratikanon, som „skal styrke danskernes kendskab til de principper om frihed og folkestyre, som det danske samfund bygger på“.

Benedict Anderson trækker på smilebåndet, da han får forklaret de danske bestræbelser:

„Det er spørgsmålet, om der er nogen, der gider læse den her slags tekster,“ siger han, da han får beskrevet kanonprojektet. „Jeg mener jo i virkeligheden, at alle

skolebøger til alle tider har været af den her type. Der er altid tale om statslig propaganda, hvor man konstruerer en glamourøs tilblivelseshistorie, som beskriver, hvordan ens stat er blevet det pragteksemplar af en nation, den er i dag. De her tiltag lyder absolut ikke som noget nyt," siger Benedict Anderson. Han mener dog ikke, at den slags 'propaganda' har den store effekt.

„Jeg kan huske de skolebøger, jeg selv læste som barn. De var alle præcis på den måde. Det var altid statslig propaganda, som skulle lære én om højdepunkterne i nationens historie. Men det var, som om det aldrig var højdepunkterne, der fængede. I stedet var det historierne om mærkelige dronninger, slagmarker og eventyr, der fængede mig. Jeg tror ikke, der er sket den store forandring, siden jeg var barn," siger Benedict Anderson, men forsøger alligevel at analysere, hvorfor behovet for at nedfælde den slags kanoner er opstået i Danmark:

„Den Europæiske Union med dens forestillinger om nye fællesskaber skræmmer jo nogle. Så måske er denne nye propaganda også et udtryk for, at man føler sig alarmeret ved nogle aspekter af Den Europæiske Union," siger han.

Nationalisme er ikke negativt

Ifølge Benedict Anderson udfylder nationalismen et følelsesmæssigt tomrum hos det moderne menneske, som blandt andet religionen tidligere fyldte ud. Men det ser han ikke noget problem i. Det er nemlig ikke nationalismen, der er noget galt med. Det er måden, vi bruger den på.

„Nationalisme udspringer ikke af at sige hadefulde ting om immigranter. Den nærer sig i stedet ved symboler som flag og nationalsange, og igennem den måde man konstru-

erer den nationale fortælling på i historiebøgerne. Folk har brug for noget at varme sig ved. I det moderne samfund er det utrolig svært at få følelsen af varme. Man kender ikke sine naboer. Det moderne menneske savner en tryghed, en følelse af varme og sikkerhed, og det kan nationalismen give," siger han.

Han mener, at nationalisme grundlæggende er udtryk for positive følelser, der også kan føre til øget tolerance og fremme sameksistensen mellem forskellige minoriteter.

„Fællesskabet og tolerancen opstår ved, at man ikke kan nægte én dansker rettigheder, som en anden dansker har. På den måde kan nationalisme gøre folk mere tolerante og åbne," siger han.

Selv om mange forskere taler om, at nationalismen er ved at vige til fordel for forestillinger om etniske og religiøse fællesskaber, mener Benedict Anderson stadig, at nationalisme er den mest magtfulde forestilling om fællesskab i dag: „Der er ingen tegn på, at nationalismen og nationalstaten som samfundsform er på tilbage-tog. Der er flere andre forestillede fællesskaber, der har stor betydning, men ingen, der for øjeblikket ser ud til at true nationalismen," siger han, men tilføjer efter et par sekunders tænkepause:

„Tendensen til tilbagevenden til forestillede religiøse fællesskaber er dog ved at blive meget alvorlig og farlig både i USA og mange steder i den muslimske verden. Men jeg har mange arabiske venner, og det første, de giver sig til at snakke om, hvis de f.eks. er egyptere, er altid, hvor upålidelige syrere er, og hvor umuligt det er at kommunikere med yemenitterne. Så jeg tror stadig, nationalismen spiller en utrolig stor rolle, selv i Mellemøsten.“

Mad – en del af en social kategori

„Muslimer – det er dem, der ikke spiser svinekød.“ Man kan næsten høre sig selv sige det. Mad er relevant, når man beskæftiger sig med integration. I mødet med andre mennesker eller andre kulturer fokuseres der ofte på mad. Læg mærke til, hvor tit man hører om familiemedlemmers beretninger om den underlige (eller lækre) mad, der blev serveret på ferien, eller som de på an-

den vis har set de „indfødte“ spise. I integrationsdebatten bliver mad også ofte diskuteret. Det er ikke sjældent, at man støder ind i argumentationen om, at det at være dansk er lig med at spise en rød pølse og drikke en Tuborg til den lokale byfest.

I den forstand repræsenterer mad noget meget intimt. I et multikulturelt samfund bliver mad derfor en alvorlig sag, der kan skabe konflikter. Diskussionen om mad bliver ofte til en

Integration handler også om mad.

diskussion om, hvor langt majoriteten skal strække sig i bestræbelserne på at komme minoritetens ønsker i møde. Skal forældre og pædagoger i en børnehave tage hensyn til, at der kan være muslimske børn på stuerne, således at børn f.eks. ikke kan have pølsehorn lavet af svinekød med til uddeling i forbindelse med en fødselsdag?

Tre identitetsvalg hos etniske minoriteter

Den norske antropolog Thomas Hylland Eriksen påpeger, at de unge mennesker fra de etniske minoriteter står over for tre typer af identitetsvalg, når de skal socialiseres ind i den danske kultur. De tre former for identiteter, som Thomas Hylland Eriksen beskæftiger sig med, er den rene identitet, en bindestrejsidentitet og en kreolsk identitet.

Den rene identitet

Når man beskæftiger sig med integration, handler det ofte om „os“ og „dem“. Der er en skarp

adskillelse mellem de forskellige grupper, og risikoen for, at der opstår fjendebilleder, er forholdsvis stor. Når Thomas Hylland Eriksen omtaler den rene identitet, så hæfter han sig netop ved den gruppe af etniske minoriteter, der vælger identitet med udgangspunkt i f.eks. religion og tradition. I forbindelse med den rene identitet handler det om at være forskellig fra de andre. Enten er man dansker, eller også er man tyrker eller somalier.

Det skaber i sig selv som nævnt potentielle konflikter, men det er kendetegnende, at den rene identitet samtidig skaber orden og forudsigelighed. Der er klare regler for, hvilke krav der er til det enkelte individ, og normer og værdier står ikke til diskussion. Dermed er det enkelte individ ikke stillet over for umulige dilemmaer i form af to modsatrettede værdisæt, hvoraf den ene skal vælges og den anden forkastes.

Thomas Hylland Eriksen påpeger, at mange minoritetsgrupper bevidst vælger den form for identitet, da det er med til at give et positivt selv-

billede i et samfund, hvor der kan være en tendens til, at der bliver „set ned på en“ af majoriteten. Problemet er dog, at valget af denne identitet resulterer i manglende integration, og der kan ifølge Hylland Eriksen ligeledes opstå nogle personlige frustrationer, når bærere af den rene identitet bliver konfronteret med et senmoderne samfund, hvor der lægges vægt på det individuelle valg og de mange valgmuligheder.⁷

Bindestregsidentitet

Modsat er det med bindestregsidentiteten. Her forsøger man bevidst at skabe bro mellem to eller flere kulturer. Her drejer det sig ikke om „os“ og „dem“. Her handler det med andre ord om, at man godt kan være dansk-parkistaner eller dansk-somalier. Det enkelte individ forsøger at tilgodese forskellige kulturer. Den unge pakistaner forsøger f.eks. at leve efter pakistanske normer og værdier inden for hjemmets fire vægge, mens han samtidig forsøger at leve op til de normer og værdier, der er kendetegnende for det danske samfund i dagligdagen på det lokale gymnasium. Med andre ord kan man sige, at der er en skarp adskillelse mellem det offentlige og det private. I det private rum lever man efter en kultur og dens normer og værdier, mens man lever efter ganske anderledes normer og værdier, når man færdes i det offentlige rum.

7. Thomas Hylland Eriksen: „Hybrid kreativitet“ i Thomas Hylland Eriksen og Oscar Hemer (red.): „Ambivalens og fundamentalisme“, 1999, Spartacus, s. 18 f.

Bindestregs-identiteten indebærer dog, at der er en skarp adskillelse mellem de to kulturer. Der er således ikke tale om en sammenblanding af de to kulturer, men der er tale om, at det enkelte individ forsøger at efterleve de forskellige værdisæt, alt efter hvilken situation og hvilken rolle som individet står i.⁸

Kreolske identitet

Der er også en tredje mulighed, når man skal vælge en identitet – det handler om den kreolske identitet. Her anerkender man i modsætning til de to andre former ikke eksistensen af adskilte kulturer. Det er ikke længere muligt at finde grænsen mellem de forskellige kulturer. Den kreolske identitet handler om en sammenblanding af forskellige kulturer, f.eks. troende muslimer, der praktiserer deres religion, og samtidig drikker øl og spiser svinekød.

Den rene identitet forsøger at holde kreoliseringen ude, og bindestregsidentiteten forsøger at give et bud på, hvordan man kan leve i et nyt og anderledes samfund med andre værdier og normer, samtidig med at man er tro mod den bagage, man har med sig i form af ens oprindelige kultur. Via den kreolske identitet forsøger man at oprette en ny form for identitet med helt nye værdier og normer.⁹

8. Thomas Hylland Eriksen: „Hybrid kreativitet“ i Thomas Hylland Eriksen og Oscar Hemer (red.): „Ambivalens og fundamentalisme“, 1999, Spartacus, s. 19.

9. Thomas Hylland Eriksen: „Hybrid kreativitet“ i Thomas Hylland Eriksen og Oscar Hemer (red.): „Ambivalens og fundamentalisme“, 1999, Spartacus, s. 19 f.